

Қазақстан Республикасының Ғылым және жоғары білім министрлігі
«Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті» КеАҚ
География, туризм және су ресурстары кафедрасы

ҚОРЫТЫНДЫ АТТЕСТАТТАУ БАҒДАРЛАМАСЫ
6В01510- География және тарих пәнінің мұғалімі білім бағдарламасы

Атырау, 2023

Қазақстан Республикасының ғылым және жоғары білім министрлігі
«Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті» КеАҚ

ҚОРЫТЫНДЫ АТТЕСТАТТАУ БАҒДАРЛАМАСЫ
6В01510- География және тарих пәнінің мұғалімі білім бағдарламасы студенттері үшін

Бағдарлама білім алушыларды қорытынды аттестаттауды өткізу ережелері негізінде әзірленген (СМЖ №025)

Құрастырушылар:
аға оқытушы Мустафина А.Ж.
аға оқытушы Карамурзиева Ж.Ж.
аға оқытушы Кузбулова С.О.

Кафедра мәжілісінде ұсынылған
Хаттама № _____ « _____ » _____ 2023ж.

Кафедра меңгерушісі _____ Мустафина А.Ж.

Жаратылыстану және ауылшаруашылық ғылымдар факультеттің оқу-әдістемелік кеңесімен мақұлданған _____
« _____ » _____ 2023ж. Хаттама № _____

ОӘК төрағасы _____ Калиманова Д.

КЕЛІСІЛДІ
Факультет деканы _____ Кабиев Е.С. « _____ » _____ 2023ж.

ББАСАЖДҚК басшысы _____ Сулейменова Ж.У. « 30 » 01 2023ж.

Университеттің оқу-әдістемелік кеңесімен мақұлданған
« 30 » 01 2023ж. Хаттама № 3

1. Қорытынды аттестаттаудың мақсаты мен міндеттері

Қорытынды аттестаттаудың мақсаты - география және тарих ғылымының негізгі салалары бойынша жалпы алынған білім нәтижелерін кешенді бағалау. Білім алушылардың география және тарих пәндері бойынша теориялық білімдерін және педагогикалық дағдыларды қалыптасуының ерекшеліктерін бақылап, қорытынды бағалау болып табылады.

Қорытынды аттестаттаудың міндеттері-студенттердің оқу бағдарламасында көзделген және пәндердің мазмұнын қамтитын оқу материалын меңгеру деңгейін айқындау, жалпы білім беретін ұйым саласындағы 6B01510-География және тарих пәнінің мұғалімі білім беру бағдарламасы бойынша білім бакалаврларын даярлаудың негізін құрайды.

2. Қорытынды аттестаттауға енгізілетін құзыреттіліктер

ҚА барысында білім алушылар келесі құзыреттіліктерінің қалыптасқанын көрсетуі тиіс

2.1. Әмбебап (базалық) құзыреттіліктер (ӘҚ):

Әмбебап (базалық құзыреттілік) – маманның әмбебап, зияткерлік, коммуникативтік, эмоционалды және еріккүштік қасиеттерге (білім, дағдылар, қасиеттер мен қабілеттер) негізделген кәсіби міндеттер жиынтығын шешу қабілеті.

– осы деңгей үшін жеткілікті дәлелді тілдік құралдармен тілдік материалды дәлелді түрде пайдаланады, қатесіз мәлімдемелердің 75% кезінде жіберілген қателерді уақтылы және дербес түзетеді (ЖҚ-1);

-лексиканың жеткілікті көлемін, грамматикалық білім жүйесін, ниет білдірудің прагматикалық құралдарын білу негізінде қарым-қатынас пен танымның белгілі бір міндеттерін шешу үшін тілдік және сөйлеу құралдарын дұрыс таңдау мен пайдалануды жүзеге асыру (ЖҚ-2);

-ақпаратты сертификаттау талаптарына сәйкес таным және қарым-қатынас жағдайларында әнгімелесушіге әсер ету құралы ретінде пайдалану (ЖҚ-3);

- заманауи ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдана отырып, мамандық бойынша жобалау қызметін жүзеге асыру (ЖҚ-4);

- Модульдің оқу пәндерін қалыптастыратын ғылымдардың барлық салаларындағы пәндік білімді (ұғымдар, идеялар, теориялар) түсіндіруге және түсіндіруге, зерттелетін пәндердің ғылыми салаларының теориялары мен идеяларының мазмұны негізінде әлеуметтік коммуникацияның әртүрлі салаларындағы жағдайлардың табиғатын түсіндіруге қабілетті (ЖҚ-5);

–Қоғамдағы, оның ішінде кәсіптік қоғамдағы жанжалды жағдайларды шешу бағдарламаларын әзірлеуге, коммуникацияның әртүрлі салаларында зерттеу жобалық қызметін жүзеге асыруға, қоғамдық құнды білімді қалыптастыруға, оны таныстыруға, әлеуметтік маңызы бар мәселелер бойынша өз пікірін дұрыс білдіруге және дәлелді түрде қорғауға қабілетті (ЖҚ-6);

2.2. Жалпы кәсіптік құзыреттер (ЖКҚ):

Жалпы кәсіби құзыреттілік-маманның кәсіби қызметті тиімді жүзеге асыруға мүмкіндік беретін ықпалдастырылған білім, дағдылар мен тәжірибе, сондай-ақ жеке қасиеттер негізінде кәсіби міндеттер жиынтығын шешу қабілеті.

– өзінің кәсіби және жеке дамуын жоспарлауға және жүзеге асыруға, ұжымда және командада жұмыс істеуге, әріптестермен, басшылықпен, клиенттермен тиімді қарым-қатынас жасауға, кәсіби саладағы болашақ қызметін жоспарлауға қабілетті (ЖКҚ-1);

- жалпы жертану, картография, топография негіздерімен, жалпы география негізгі кәсіби теориялық білімдерін пайдалана білу (ЖКҚ-2);

- Қазақстанның физикалық географиясының, материктер мен мұхиттардың физикалық географиясының жалпы және теориялық негіздері туралы білімдерін пайдалана білу (ЖКҚ-3);

- Қазақстанның және дүние жүзінің әлеуметтік-экономикалық географияның бағыттарын негізгі білімдерін пайдалана білу (ЖКҚ-4);
- Қазақстан тарихының негізгі кезеңдері туралы объективті тарихи білім беру; студенттердің назарын мемлекеттіліктің қалыптасуы мен даму проблемаларына және тарихи-мәдени процестерге бағыттау (ЖКҚ-5);
- Педагогикалық, психологиялық және географиялық-тарихи ғылымдардың барлық салаларындағы пәндік білімді (ұғымдар, идеялар, теориялар) түсіндіру (ЖКҚ-6);

2.3. Кәсіптік құзыреттер (КҚ):

Кәсіби құзыреттілік – маманның нақты білім, білік, дағды негізінде таңдалған қызмет саласындағы кәсіби міндеттер жиынтығын шешу қабілеті.

- жердің географиялық қабығы мен негізгі геосфераларының ерекшеліктерін, олардың негізгі заңдылықтарын түсіндіріп айта білу (КҚ-1);
- карталардың масштабымен жұмыс істеу, карталар бойынша өлшеулер жүргізу, бағыттардың бұрыштарын, топографиялық және шағын масштабты карталар бойынша координаттарды анықтау, Топографиялық карта бойынша рельеф формаларын анықтау, шағын масштабты жалпы географиялық және тақырыптық карталарды оқу (КҚ-2);
- табиғи және табиғи-антропогендік геожүйелердің қалыптасуының, дамуының және дифференциациясының ғаламдық және аймақтық заңдылықтары туралы білімі болуы керек (КҚ-3);
- Қазақстанның табиғи компоненттерінің аймақтық-белдеулік және салалық құрылымын алдын ала анықтайтын табиғи орта компоненттерінің өзара тәуелділігін анықтай алады (КҚ-4);
- Әлемдік экономиканың салалық және кеңістіктік құрылымы, оның әлемнің жекелеген елдері мен аймақтарындағы даму ерекшеліктері мен тенденциялары туралы түсінік болуы керек (КҚ-5);
- Қазақстан аумағындағы тарихи процестің даму ерекшеліктерін, Қазақстан тарихы бойынша дереккөздердің негізгі түрлері мен ұғымдық-терминологиялық аппаратын біледі (КҚ-6);
- білім беру, кіріктірілген оқыту, оқыту әдістері мен имидждік технологияны құру мәселелерін өз бетінше шарлау, өз ұстанымын түсіндіруде жаңашылдық элементтерін енгізу, топтық талқылаудың бірлескен процесінде өз көзқарасын шебер қорғап, ынтымақтастықта ұсыныстар әзірлеу (КҚ-7);
- География, тарих сабақтарын жоспарлауды және оқушының жеке басына баса назар аударатын отырып, оқу-тәрбие процесін жүргізуді біледі (КҚ-8);

3. Қорытынды аттестаттау көлемі, құрылымы және мазмұны

Университетте қорытынды аттестаттау дипломдық жұмысты (жобаны) қорғау немесе кешенді емтиханды тапсыру түрінде өткізіледі. Қорытынды аттестаттау кемінде 8 академиялық кредитті құрайды. ҚА ұзақтығы – 6 апта.

Білім беру бағдарламасы бойынша қорытынды аттестаттау мыналарды қамтиды:

- дипломдық жұмысты (жобаны) дайындау және қорғау;
- кешенді емтихан тапсыруға дайындық және тапсыру.

Қорытынды аттестаттаудың бірінші сұрақтары – жалпы жертану, қазақстанның экономикалық және әлеуметтік географиясы пәндер материалдарымен қамтылған.

Қорытынды аттестаттаудың екінші сұрақтары - Қазақстанның ежелгі және ортағасырлық тарихы, Қазақстанның жана және қазіргі заман тарихы қамтылған.

Қорытынды аттестаттаудың үшінші сұрақтары – педагогика, тәрбие жұмысының теориясымен әдістемесі, география оқыту әдістемесі, тарихты оқыту әдістемесі пәндер материалдарымен қамтиды.

3.1 Кешенді емтихан

Кешенді емтиханның мақсаты – түлектің кәсіби дайындық деңгейін және оның кәсіби қызметі саласындағы практикалық мәселелерді шешуге қабілеттілігін анықтау.

Кешенді емтихан ауызша өткізіледі. Кешенді емтихан алдында білім алушыларға қорытынды аттестаттауға шығарылатын мәселелер бойынша кеңес беру жүргізіледі.

Кешенді емтихан аттестаттау комиссиясының ашық отырысында билеттер бойынша емтихан тапсыру түрінде өткізіледі. Билеттер бойынша емтихан өткізу кезінде емтихан тапсырушыға жауап беруге дайындалу үшін 1 сағат беріледі. Емтихан билетінің сұрақтарына білім алушы көпшілік алдында жауап береді. АҚ мүшелері қарастырылып отырған тақырыптар бойынша білім алушының білім тереңдігін анықтау мақсатында қосымша сұрақтар қоюға құқылы. Емтихан билетінің сұрақтарына ауызша жауап беру ұзақтығы 30 минуттан аспауы тиіс. Емтиханға жауап беруге дайындық барысында осы ҚА бағдарламасын және осы бағдарламаның 3.3-тармағында көрсетілген әдебиеттерді пайдалануға рұқсат етіледі.

3.2 Кешенді емтиханға шығарылатын сұрақтары бар пәндер тізбесі

ЖАЛПЫ ЖЕРТАНУ

ЖЕР АСПАН ӘЛЕМІНДЕ

Кіріспе. География ғылымдар жүйесі туралы түсінік. Жалпы жер тану- физикалық географияны оқыту нысаны және пәні ретінде. Географиялық қабықтың құрамдас бөліктері, олардың тұтастығы және өзге жер қабықтарынан сапалық өзгешеліктері.

Ғарыш әлемі. Ғарыш әлемі жайлы түсінік, құрамы, құрылысы. Галактика, олардың түрлері. Құс жолы.

Күн жүйесі. Күн жүйесінің құрамы мен құрылымы. Күн жүйесінің қасиеттері. Күннің активтілігі және оның географиялық қабыққа тигізер әсері. Күн жүйесінің ғаламшарлары.

Жер ғаламшарының пішіні мен өлшемдері. Жердің пішіні мен мөлшерлік көрсеткіштері, олардың географиялық маңызы. Жердің өз осінен айналуы және оның Күннен айналуы, бұлардың нәтижесі. Жарық белдеулері. Географиялық қабықтағы тәуліктік және жылдық ырғақтылық. Географиялық қабықтағы тік және көлбеу бағыттардағы әркелкіліктер, олардың себептері. Жер шары бетінде құрлықтар мен сулы алаптар орналасуының географиялық мән-мағынасы.

АТМОСФЕРА ГЕОГРАФИЯЛЫҚ ҚАБЫҚТЫҢ ҚҰРАМ-БӨЛІГІ РЕТІНДЕ

Жер атмосферасы жайлы жалпылама мәліметтер. «Атмосфера түсінігі». Атмосфераның географиялық қабыққа тиесілі өзге бөліктерімен өзара қарым-қатынасы. Атмосфераның құрамы мен құрлысы. Атмосфера экологиялық орта ретінде.

Күн радиациясы. Күн радиациясы географиялық қабықтағы ең негізгі энергия көзі ретінде. Радиациялық баланс. Альбедо.

Атмосфераның жылу режимі Төсеніш бетінің және атмосфераның жылу режимі. Ауадағы жылу қозғалыстары. Температураның тәуліктік және жылдық өзгерістері. Температуралық инверсия Изотермалар картасы. Жылулық белдеулер

Атмосферадағы су. Ауа ылғалдылығының сипаттамасы. Булану және буланушылық. Ауа ылғалдылығының тәуліктік және жылдық өзгерісі. Ауа ылғалдылығының таралуы. Конденсация және сублимация үрдісі.

Бұлттар және атмосферадағы жарық құбылыстары. Бұлттардың пайда болуы. Оларды жүйелеу. Найзағай ойнауы. Атмосферадағы жарық құбылыстары. Бұлттылық.

Атмосфералық жауын-шашын. Атмосфералық жауын-шашынның пайда болуы. Атмосфералық жауын-шашынның түрлері. Ылғалдану. Әлемдік жауын-шашын карталары. Ылғалдану коэффициенті.

Атмосфералық қысым және жел. Қалыпты атмосфералық қысым. Барлық саты және барлық градиент. Жер шарында қысымның таралу заңдылықтары. Атмосфера әрекеті орталықтары. Жел. Желдің сипаттамалары. Жергілікті және планеталық желдер. Атмосфераның жалпылама айналымының желдері. Изобар картасы. Жел өрнегі. Атмосфераның төменгі қабаттарының жалпы айналымын анықтайтын басты-басты факторлар.

Ауа массалары және атмосфералық шептер. Ауа массаларының қалыптасуы. Ауа массаларының географиялық типтері. Жылы және салқын атмосфералық шептер. Басты-басты климаттық шептер және олардың маусымдық миграциясы.

Ауа райы және климат. Ауа райы. Ауа райы элементтері. Ауа райының кешенді типтері. Ауа райын болжау әдістері. Климат, бұл түсініктің анықтамасы. Климатты қалыптастырушы факторлар және климат қалыптастырушы процестер. Климаттардың жіктелуі. Климаттық белдеулер. Климаттық белдеулердің Б.П. Алисов бойынша сипаттамасы. Климат өзгерістері мен тербелістері және олардың географиялық қабықтағы маңызы.

ГИДРОСФЕРА ГЕОГРАФИЯЛЫҚ ҚАБЫҚТЫҢ ҚҰРАМ-БӨЛІГІ РЕТІНДЕ

Жер гидросферасының көлемі мен құрылымы жайлы жалпылама мәліметтер. Гидросфера. Гидросфераның көлемі мен құрылымы. Табиғи сулардың ең маңызды қасиеттері. Табиғаттағы су айналымы және оның географиялық қабықтағы маңызы

Дүниежүзілік мұхит. Дүниежүзілік мұхит бөліктері. Дүниежүзілік мұхиттағы тұздылық. Судың қатуы Мұхит суының физикалық-химиялық қасиеттері. Мұхиттағы мұздар

Мұхит суы қозғалыстары. Дүниежүзілік мұхиттағы сумассалары мен беткі ағыстары. Судың лықсуы мен қайтуы Мұхит суының динамикасы: толқындар, судың тасуы, ағындар.

Құрлық сулары. Құрлық сулары табиғаттағы әлемдік су айналысы тізбектерінің бірі ретінде. **Өзендер.** Өзендер. «Өзен», «өзен торабы», «өзендер жүйесі» және «гидрогеологиялық тор» түсініктерінің анықтамалары. Қоректенуі мен су режимі. Өзендерді классификациялау. Өзен ағысы мен су шығыны. Температуралық режимі. Өзен әрекеті. **Көлдер.** Көлдердің түрлері. Көл қазан шұңқырының құрылысы мен морфометриялық сипаттамасы. Көлдердің таралуы. Көлдердің су балансы және деңгейлік режимі. Көл суының физикалық-химиялық қасиеттері. Көлдерді үнемді пайдалану

Жер асты суы. Мұздықтар. Батпақтар. Жерасты сулары. Жерасты суларының физикалық-географиялық процестердегі рөлі. Жерасты суларын үнемді пайдалану. Батпақтардың пайда болуы және олардың экологиясы. Батпақтардың мелиорациялау және шаруашылықта пайдалану. Мұздықтар. Хоносфера, оның шекаалары. Қарлық сызық, оның әр түрлі ендіктердегі биіктігі. Мұздықтардың қалыптасу жағдайлары. Мұздықтардың морфологиялық типтері. Мұздықтардың географиялық қабықтағы маңызы.

ЛИТОСФЕРА БЕТІНІҢ ГЕОМОРФОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Литосфера жайлы жалпылама мәліметтер. Жердің (жер қыртысының) бедері жайлы түсінік. Литосфера. Литосфера құрылысы: астеносфера, литосфералық мантия, жер қыртысы. Жер қыртысының құрылысы және оның типтері. Жердің бедері жайлы түсінік. Жер бедеріндегі планеталық элементтер және олардың сипаттамалары.

Бедер қалыптасу. Бедер қалыптасу процестері. Эндогендік және экзогендік процестердің текетіресі планета бедерінің қалыптасуы себебі ретінде. Бедер қалыптасу Жердегі заттар мен энергия айналуы көріністерінің бірі ретінде. Бедер қалыптастыру факторлары. Жер бедерінің планеталық элементтері. Жер бедерінің гипсографиялық қисығы және оның сипаттамасы.

Морфоқұрылым. «Морфоқұрылым» түсінігінің анықтамасы. Морфоқұрылымның басты-басты типтері: жазықтар мен таулар. Жазықтар мен таулар. Жазықтар жайлы жалпылама мәліметтер. Жазықтардың генетикалық типтері. Жазықтардың морфологиялық типтері. Аласа таулар, орташа таулар және биік таулар. Жас таулар және көне таулар.

Таулардың генетикалық типтері: тектоникалық, жанартаулық, катпарлық, катпарлық-жақпарлық және жақпарлық таулар. Жанартаулар. Жанартаулардың таулы бедерлерді қалыптастырудағы рөлі.

Морфомүсін. «Морфомүсін» түсінігінің анықтамасы. Жер бедерінің морфомүсіндерін қалыптастырушы процестер. Құрлық және Әлемдік мұхит түбі морфомүсіндерінің жіктемесі.

Құрлықтағы ағынды сулар әрекетінен қалыптасқан бедер пішіндері. Флювиалдық бедерлер. Ағын судың эрозиялық, тасымалдаушы және жинақтаушы әрекеттері. Маусымдық ағын сулар әрекетінен қалыптасқан бедерлер: жыралар мен жырасайлар. Тұрақты ағын сулар әрекетінен қалыптасқан бедерлер. Өзен аңғарлары.

Тау массасының еруіне және бұзылуына байланысты қалыптасқан бедер типтері. Карстылық бедерлер. Бедердің карстылық пішіндерінің қалыптасуы және даму жағдайлары. Карст типтері. Карстылық бедерлердің географиялық таралуы. Суффозиялық бедерлер. Суффозиялық процестердің дамуын қамтамасыз ететін жағдайлар. Суффозиялық бедер пішіндері және олардың таралуы. Көшкіндік бедерлер. Көшкіндердің қалыптасу жағдайлары.

Территорияның климаттық ерекшеліктеріне байланысты қалыптасқан бедер типтері. Нивалдық бедерлер. Қатпақарлардың пайда болуы. Гляциалдық бедерлер. Мұздықтардың әрекеті нәтижесінде қалыптасқан бедер пішіндері. Тондық бедерлер. Көпжылдық тондану жағдайындағы бедер қалыптастырушы процестер. Солифлюкация.. Эолдық бедерлер. Аридтік климат жағдайындағы бедер қалыптастырушы процестер. Желдің бедер түзудегі рөлі.

Әлемдік мұхитқа тән бедер типтері. Жағалаулық бедерлер. Жағалау қалыптастырушы процестер. Жағалау типтері.

Әлемдік мұхит түбінің бедерлері. Әлемдік мұхит түбінің басты-басты геокұрылымдары.

Әлемдік мұхит түбінің морфоқұрылымы, оған тиесілі бедер типтері.

ГЕОГРАФИЯЛЫҚ ҚАБЫҚ ЖӘНЕ ҚОҒАМ

Биосфера. Географиялық қабықтағы тірі заттар. Атмосфера, гидросфера және литосфера (жер қыртысы), сол сияқты бүкіл географиялық қабық дамуындағы тірі заттардың рөлі. Биосфера жайлы түсінік. Биосфера заттар мен энергияның биологиялық айналымы.

Жердің географиялық қабық. Жердің географиялық қабығы жайлы жалпылама мәліметтер. Географиялық қабық, оның шекаралары. Географиялық қабықтың тұрбөлшектік және құрамдас бөліктері. Географиялық қабықтағы жіктеу ұстанымы. Географиялық қабықтағы зат және энергия айналымы. Табиғи процестер мен құбылыстар, олардың ырғақтылығы. Географиялық қабық дамуының басты-басты сатылары.

Географиялық қабық құрлысының жалпы заңдылықтары. Географиялық қабықтың бірегейлігі және тұтастығы. Географиялық нысандардың белдемелі және белдемсіз таралуы жайлы түсініктер.. Бүгінгі геоэкологиялық проблемалар.

Географиялық орта мен қоғам . «Географиялық орта» түсінігі. «Географиялық орта» және «Географиялық қабық» түсініктерінің бір-бірімен қарым-қатынасы. Географиялық ортаның қоғам дамуындағы өзіндік рөлі. Географиялық ортаның қоғамдық өндіріс үшін маңызы. Адам мен қоғамның географиялық ортаға тигізер әсері. Адам мен табиғаттың ара-қатынасы нәтижесінде туындайтын проблемалар. Табиғи құрамбөліктер мен табиғи кешендердің адамдар әрекеті әсеріне төзімділігін сақтау проблемалары. Антропогендік ландшафттар және олардың жіктемесі. Ғылыми-техникалық прогресс және табиғи кешендер. Табиғатты үнемді пайдалану проблемасы, географиялық ғылымдардың оны шешудегі маңызы.

ҰСЫНЫЛАТЫН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Негізі:

1. Е.А.Токпанов, О.Б.Мазбаев Картография және топография негіздері. Алматы, 2012
2. Әбілмәжінова С. Жалпы жер тану. , Алматы 2013 ж
3. Ә.Әбілмәжінова Материктер мен мұхиттардың физикалық географиясы, 2013. Алматы
4. Э.П.Романова, Н.Н.Алексеева, М.А.Аршинова., Физическая география материков и океанов .1-2 том, 2014 М., Академия
5. Ж.Ж.Карамурзиева. С.О.Кузболова, А.Ж.Мустафина., Мұхиттардың физикалық географиясы. 2021. Талдықорған «Палитра»
6. Бейсенова Ә.С. Қазақстанның физикалық географиясы Оқулық/Алматы, Атамұра, 2014.- 539 б

2. Қосымша:

1. Тәжіғалиева Г., Нұрбаева М. Қазақстанның физикалық географиясы курсынан сарамардық жұмыстар өткізу әдістемесі: 8-сынып / Нұрбаева М. Тәжіғалиева Г.; Нұрбаева М.- Астана: Фолиант, 2012.- 80б.
2. Әр түрлі масштабтағы глобустар
3. Карталар
4. Атластар

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ГЕОГРАФИЯСЫ

Қазақстан Республикасының нарықтық экономика жағдайында дамуы.

Қазақстанның экономикалық және әлеуметтік географиясының еліміз өмірі жайлы студенттерге білім берудегі маңызы. Пәнің республика шаруашылық өмірінің практикалық мәселелерін шешудегі міндеті мен мақсаты. Курстың оқытар объектісі, оның басқа ғылымдар арасындағы алатын орны. Қазақстанның нарықтық экономикаға көшуі, оның міндеттері, елеулі жетістіктері, қиындықтары мен кемшіліктері.

Қазақстанның ТМД мен әлем картасындағы орны.

Еліміздің аумағының көлемі, халқының саны, табиғат байлығының түрлері мен қоры, өнеркәсіп және ауыл шаруашылығының өнім көлемінен ТМД мен әлемде алатын орны. Қазақстанның бірінші президенті Н.А. Назарбаевтың ҚР экономикасы дамуындағы алатын орны.

Қазақстанның экономикалық географиялық жағдайы.

Қазақстан аумағының өте кеңдігі, оның шаруашылық салаларының орналасуы мен дамуына әсері. Шекарасы, көрші елдермен тиімді және қолайсыз жақтары. Еліміз экономикалық географиялық жағдайының ерекшеліктері, оның экономика дамуына әсері. Қазақстанның Еуропа және Азия арасындағы байланыстырушы ролі, оның соңғы жылдардағы өзгерісі.

Табиғат жағдайы мен табиғат ресурстарына баға беру.

Қазақстан табиғатына тән ерекшеліктер, оның шаруашылыққа әсері. Табиғи ресурстық потенциалы. Табиғат ресурстарының алуан түрлігі, оның шаруашылықтың энергетикалық және шикізаттық базасы екендігі. Табиғатты қорғау, оның ресурстарын ұтымды пайдалану.

Қазақстанның халқы және еңбек ресурсы.

Қазақстан халқы санының өзгерісі, табиғи өсім және миграция. Туу көрсеткішінің төмендеу себебі. Халықтың тығыздығы, оның аумақтық айырмашылықтары. Шетелдердегі қазақ диаспорасы, олардың өз отанына оралуы, оның қиындықтары. Халықтың ұлттық құрамы, ұлтаралық қатынас, ұлт ассамблеясының ролі. ҚР Конституциясы Қазақстанды қоныстанған барлық ұлттар және халықтар тілдерінің тең құқығы жайлы. Елді мекен типтері, орналасу ерекшеліктері. Еңбек ресурстары және оларды ұтымды пайдалану мәселелері.

Модуль 2 Қазақстан мемлекетінің түрлі кезеңдеріндегі шаруашылықтың салалық құрылымы ондағы өнеркәсіптің алатын орны, оның даму жайы. Қоғамдық өндірісті ұйымдастырудың формалары.

Отын энергетика кешені.

Энергетиканың құрамы және оның шаруашылық маңызы. Қазақстанның энергетикалық ресурстары, оның түрлері және өнеркәсіптегі орны, қазіргі даму жайы. Каспий қайраңы мұнайын зерттеу және бұл жөнінде мемлекетаралық келісімдер.

Электрэнергетика шаруашылығы.

Электрэнергетиканың шаруашылық маңызы. Қазақстанның энергия көздері: электр станцияларының типтері, олардың қазіргі даму жайы, қиындықтары және болашағы. Қазақстанның біртұтас энергетикалық жүйесін құру шаралары, ТМД елдерімен байланысы.

Металлургия өнеркәсібі.

Металлургияның республика шаруашылығындағы орны. Metallургияның салалық құрамы, кәсіпорындарының түрлері және олардың ерекшеліктері. Қазіргі даму жайы. Шетел компанияларымен байланысы.

Машина жасау өнеркәсібі.

Қазақстанда машина жасаудың соғыс жылдарында қалыптасу ерекшелігі және еліміз экономикасында алатын орны. Салалық құрамы, кәсіпорындарының орналасу ерекшелігі. Қазіргі даму жайы және болашағы. Кей салаларының кейін калу себебі.

Химия және құрылыс материалдары өнеркәсіптері.

Бұл салалардың республика шаруашылығындағы орны. Салалық құрамы, шикізат базасы, кәсіпорындарының орналасу ерекшелігі. Қазіргі даму жайы, қиындықтары. ТМД елдерімен өндірістік байланысы.

Қазақстанның агроөнеркәсіп кешені.

Ауыл шаруашылығының маңызы. Қазақстан шаруашылығының алатын орны. Қазақстанның жер қоры. Салалық құрамы, өсәмдәк және мал шаруашылығының қазіргі орналасуы және даму жайы, оның қиындықтары. Ауыл шаруашылығының зоналық мамандануы.

Ауыл шаруашылығы шикізаттарын өңдейтін тамақ және жеңіл өнеркәсіп салалары.

Ауыл шаруашылық шикізаттарын өңдеп, агроөнеркәсіп кешенінің соңғы өнімдерін шығаратын өнеркәсіп кәсіпорындарының орналасу ерекшеліктері: Қазіргі даму жайы, оның қиындықтары.

Көлік кешені. Аумақтық өндірістік байланыстар.

Қазақстан аумағының өте кеңдігі және транзитті экономикалық географиялық жағдайымен байланысты шаруашылықтағы алатын орны. Көлік жүйесінің орналасуына табиғат жағдайының, халық тығыздығының және өндіріс орналасуының әсері. Көліктің түрлері және оның жүк пен жолаушы тасымалындағы, географиялық еңбек бөлінісінің дамуындағы ролі. Көліктің қазіргі даму жайы, қиындықтары және болашағы.

Қазақстанның әлемдік қауымдастыққа енуі және оның маңызы.

Экономикалық қуатты, жалпы ішкі өнім өндіру көлемі, адамзаттың даму көрсеткіші жөнінен Қазақстанның әлемдегі орны.

Қазақстанның сыртқы экономикалық байланыстары.

Қазақстанның тәуелсіздік алудан кейінгі әлем елдерімен сыртқы байланыс формаларына тартылуы. Байланыстың түрлері. Қазақстанның ТМД елдерімен экономикалық байланысы. Кедендік одақ. Еліміздің алыс шетелдер және Азия елдерімен экономикалық байланысы. Сыртқы байланысының Қазақстан экономикасы дамуындағы алатын орны.

Қазақстанды экономикалық аудандастыру.

Экономикалық аудан ұғымы және аудандастырудың мақсаты. Қазақстан аумағын экономикалық аудандастыру. Еліміздің экономикалық аудандары, олардың мамандану бағыты. Қазақстанның әкімшілік аумақтық өзгерістері.

Орталық Қазақстан ауданы.

Ауданның құрамы, географиялық орны, экономикалық географиялық жағдайының ерекшелігі, оның алуан түрлілігі. Халқының орналасу ерекшелігі. Көмір металлургия, машина жасау химия кешендерінің даму жайы. Агроөнеркәсіп кешенінің қосалқы маңызы.

Шығыс Қазақстан ауданы.

Ауданның құрамы, ҚР шаруашылығындағы орны. Экономикалық географиялық жағдайы. Табиғаттың алуан түрлілігі, жер қойнауының табиғат ресурстарына молдылығы. Халқының орналасу ерекшелігі. Түсті металлургия, су электр энергетика т.б. салаларының даму жайы. Ауыл шаруашылығы. Табиғатты қорғау проблемасы.

Батыс Қазақстан ауданы.

Табиғат жағдайының жазықтығы, климатының құрғақтығы, өзендерінің аз сулы болу ерекшелігі. Мұнай газ, химия кешендері, металлургия және балық өңдеу өнеркәсіптері. Ауыл шаруашылығы.

Солтүстік Қазақстан ауданы.

Ауданның құрамы, ҚР шаруашылығындағы орны. Табиғат ресурстары. Халқының орналасу ерекшелігі. Астық етті сүтті мал шаруашылығы және оның шикізаттарын өңдеу, ауыр өнеркәсіп салаларының даму жайы.

Оңтүстік Қазақстан ауданы.

Ауданның құрамы, ҚР шаруашылығындағы орны. Табиғат ресурстары. Агроөнеркәсіптік кешенінің өсімдік және мал шаруашылықты индустриалды цикл салаларының ұштасуы. Ауыр өнеркәсіп салалары кешені.

ҰСЫНЫЛАТЫН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Негізгі:

1. Мазбаев О.Б., Увалиев Т.О. Дүниежүзінің табиғат ресурстары географиясы. Оқулық / Увалиев Т.О. Мазбаев О.Б.- Алматы: "Полиграфкомбинат", 2013.- 244б.
2. Экономическая и социальная география Казахстана. Алматы 2018г. Абдиманапов Б.Ш. Экономика городов Казахстана. Алматы : ТОО "Издательство "Экономика", 2017. Ильина И. Н., Рахметова Р. У., Жакенова К. А
3. Экономическая и социальная география республики Казахстан Учебно-методическое пособие Алматы: Қазақ университеті, 2014 К. Д. Дуйсебаева, А. С. Акашева
4. География мира в 3 т. Том 2. Социально-экономическая география мира : учебник и практикум для вузов / Н. В. Каледина [и др.] ; под редакцией Н. В. Каледина, Н. М. Михеевой. — 3-е изд., испр. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2023.

2. Қосымша:

1. Дүниежүзінің табиғат ресурстары географиясы. [Мәтін]: Оқулық.- Алматы: 2013. «Полиграфкомбинат»,- 244б. О.Б. Мазбаев, Т.О. Увалиев
2. Страноведение: Учебное пособие Астана: Благовещенская И.А Кучаева Н.А.- 2013. Фолиант,- 224с.
3. Балоян Б. М. Геоурбанистика: учебник для академического бакалавриата / Б. М. Балоян, М. Л. Гитарский. — 2-е изд., испр. и доп. — М.: Издательство Юрайт, 2019. — 155 с.

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЕЖЕЛГІ ЖӘНЕ ОРТАҒАСЫРЛАР ТАРИХЫ

Кіріспе. Қазақстан тарихы пәні оның міндеттері. Қазақстан тарихы дүниежүзілік тарихтың құрамдас бөлігі. Қазақстан территориясында өткен тарихи-мәдени процестерді зерттеудің өзектілігі. Дүниежүзілік тарихи процестерді зерттеудің синхронды және диахронды әдістері. Қазақстан тарихының кезендері: формациялық және өркениеттік тәсілдер. Қазақстанның ежелгі тарихын зерттеудегі жаңа теориялық-концептуалдық көзқарастар.

«Тарихқа дейінгі» терминіне түсінік. Азамат дамуының үш бағыты: антропогенез, техногенез, социогенез және рухани мәдениеттің дамуы.

Антропогенез немесе адамның қалыптасуы. Жаңа ашылулар және қазіргі көзқарастар. Антропогенездің бастапқы кезеңіндегі табиғи жағдайы. Түрекеліп жүру еңбек құралдарын дайындау және тұрақты түрде қолдану. Австралопитет. Шебер адам. Түрекелген адам. Саналы адам. Қазақстан Еуразия территориясында адамдар қоныстанған ежелгі мекен. Ежелгі адамдардың Қазақстан аумағын қоныстануының мерзімі мен бағыттары.

Техногенез немесе еңбек құралдарын дайындау техникасының дамуы. Археологиялық кезеңдерге бөлу: палеолит, мезолит, неолит, энеолит. Еңбек құралдары түрлері мен еңбек құралдарын дайындау техникасының өзгеруі. Мезолит кезеңіндегі микролиттік индустрия. Бірінші және екінші энергетикалық төңкерістер: отты пайдалану және domestikация. Аңшылық, терімшілік, балық аулау. Дайын өнім жинаудан өндіруші шаруашылыққа көшу. Әртүрлі аймақтардағы табиғи жағдайдың әр келкі болуының адамдар қоғамының экономикалық дамуына әсері.

Социогенез немесе адамзат қауымының дамуы. Алғашқы қауым алдындағы қауымдық құрылыс. Эгалитарлық қауымдастық – рулық қауым. Матриархат және патриархат. Неке мен отбасы. Эгалитарлықтан стратефицировалькка қоғамға өту. Алғашқы адамдардың іс-әрекеттеріндегі тұтынушылық пен мүмкіндіктері, білімі мен дағдылары, қызығушылықтары мен мотивтері динамикасы.

Қазақстан территориясындағы палеолит, мезолит кезеңіндегі археологиялық ескерткіштер, неолит және энеолит дәуіріндегі археологиялық мәдениеттер.

Тарихқа дейінгі адамның мәдениеті. Ерте палеолит кезеңіндегі өнер мен діни танымның қалыптаса бастауы. Мезолит, неолит және энеолит дәуірлерінде тіл, таным, діни түсініктің дамуы. Тасқа сурет салу өнері – петроглифтер.

Қазақстан жеріндегі қола ғасыры (б.з.б. II-I мың ж.). Қола ғасыры мәдениетінің таралу ауқымы және оның пайда болу мәселесі. Қималы мәдениет. Андронов мәдениеті. Беғазы-Дәндібай мәдениеті. Қола ғасыры ескерткіштерінің хронологиясы мен кезеңдері. Қазақстанның көне тұрғындарының антропологиялық түрі.

Егіншілік. Мал шаруашылығы. Аңшылық. Металлургия. Материалдық мәдениет. Жерлеу тәсілдері мен ғұрыптары. Қоныстар мен тұрғын үйлер. Қоғамдық құрылысы мен рухани мәдениеті. Қазақстанның көне тұрғындарының тілдік белгілері. Қазақстан территориясы Еуразия даласы жүйесінде (үндіеуропалық миграция). Мәдениет пен этностың өзара қатынасы мәселесі. Далалық өркениет. Протокалалар.

Көшпелілік генезисі. Көшпеліліктің қалыптасуының алғы шарттары: табиғи-географиялық фактор, әлеуметтік-мәдени фактор. Мал шаруашылығы рөлінің өсуі және маңызы. Мал шаруашылығы түрлері: үй маңы, бақташылық, көшпелі және т.б. Мал табындарының құрамының өзгеруі. Салт аттылық. Құдықтар. Ат әбзелдері. Далалық, жартылай далалық және шөлейтті жерлерді игеру. Көшпелі тұрмыс пен көшпелі мал шаруашылығының дамуы. Көшу тәсілдері мен көлік түрлері. Мал табындарының құрамы. Көшпелілердің өндірісті ұйымдастыру үрдісінің заңдылықтары. Әлеуметтік құрылымы мен қоғамдық құрылысы.

Сақ-сармат дәуіріндегі Қазақстан. Ерте темір дәуіріндегі археологиялық мәдениеттердің таралу ауқымы және олардың пайда болу мәселесі. Сақ дәуірі археологиялық ескерткіштерінің хронологиясы мен кезеңдері.

Сақ тайпаларының қоныстануы туралы антикалық жазба деректер мен көне парсы сына жазбаларындағы мәліметтер. Ежелгі грек және прарсы деректері. Сақтар. Массagetтер. Савромат пен Сарматтар. Исседондар. Аримаспылар. Аргипейлер. Сэ. Ерте темір дәуірі тайпаларының этникалық және тілдік құрамы. Сақ тайпаларының саяси тарихы. Қоғамдық құрылысы. Сақтардың тұрмысы мен шаруашылығы. Қоныстары мен тұрғын үйлері. Жерлеу тәсілдері мен ғұрыптары. «Скифтік-сібірлік аң стилі» - декоративті-қолданбалы өнері: шығу тегі және семантикасы. Арал-Каспий далаларындағы көшпелілердің антропоморфты монументалды өнері.

Қазақстан территориясындағы ғұн, үйсін, қаңлы ерте мемлекеттік құрылымдары (б.з.б. III-б.з. II ғғ.). Сюнну туралы қытай деректеріндегі мәліметтер. Археологиялық зерттеулердің мәліметтері. Ғұндардың шежіресі мен этникалық тарихының мәселелері. Ғұн империясының саяси тарихы. «Халықтардың ұлы қоныс аударуы». Сюннулар шаруашылығы. Көшпелі тұрмыс салты. Қоғамдық құрылысы мен меншік қатынастары. Әскери-патестарлық жүйе. Ғұндардың материалдық және рухани мәдениеті.

Жетісу мен Тянь-Шаньдағы үйсіндердің этносаяси бірлестіктері. Үйсіндер туралы қытай жазба деректерінің мәліметтері. Археологиялық зерттеулердің мәліметтері. Үйсіндердің этникалық және тілдік құрылымы мәселелері. Үйсіндердің көрші елдермен және мемлекеттермен қарым-қатынасы. Үйсіндердің Тянь-Шанның солтүстік-шығысындағы мекендері және олардың батысқа қоныс аударуы. Ежелгі үйсіндер мен сақтар мәдениетінің өзара байланысы. Үйсіндердің шаруашылығы, тұрмысы және қоғамдық құрылысы. Үйсіндердің материалдық мәдениеті: қоныстары, тұрғын үйлері, киімі, тағамдары, қару-жарағы. Рухани мәдениеті мен діни нанымдары.

Қазақстан территориясындағы қаңлылар. Қаңлы (Кангюй) жайлы қытай деректерінің мәліметтері. Қаңлылардың шығу тегі және этникалық тарихы б.з.д. II ғ. – б.з.д. V ғасырдың бірінші шегіндегі қаңлылардың территориясы мен көші-қон жерлері. Қоғамдық құрылысы. Әскери-потестарлық құрылымы. Материалдық және рухани мәдениеті.

Еуразияның этносаяси тарихындағы монғол дәуірі. Еуразияның этносаяси картасына монғол факторының әсері туралы жана көзқарастар. Қазақстан монғол жаулаушылығы кезеңінде. Шыңғысхан және монғол мемлекетінің құрылуы. Шыңғысхан мемлекетінің әскери-потестарлық құрылымы. Қазақстан мен Орта Азиядағы манғолдар жаулаушылығы: себептері, нәтижелері, салдары. Ұлыстардың құрылуы және олардың территориясы. Қазақстан Жошы, Шағатай, Үгедей ұлыстарының құрамында.

Ортағасырлық мемлекеттер (XIIIғ. соңы – XVғ. ортасы.) Алтын Орда және оның түркіленген тайпалар мен түркілердің этносаяси бірлестігіндегі рөлі. Ақ Орда (XIIIғ. аяғы- XVғ. басы) – алғашқы мемлекеттік этникалық негіздегі ірі мемлекеттік құрылым. Қазақ хандығының құрылуы. Жетісу мен Қашқардағы түркіленген тайпалар және Шағатай ұлысының құлауы негізінде қалыптасқан жергілікті түркілік құрылымдардан құрылған Моғолстан. Көшпелі өзбектер мемлекеті. Ноғай Ордасы.

XIII-XV ғғ. Қазақстанның материалдық және рухани мәдениеті. Дешті Қыпшақ аймағындағы түрік, манғол және ислам дәстүрлі мәдениетіндегі өзара байланыстар. Ноғайлық кезеңдегі тарихи-батырлық эпостардың гүлденуі. Исламға дайінгі дәстүрлердің қазақ қоғамындағы және тұрмысындағы рөлі мен маңызы. Әлемдік көзқарастар мен діни синкретизм – Қазақстан территориясындағы саяси өмірдің қалыптасуы. XIII-XVғғ. Жетісу мен Оңтүстік Қазақстанның қала мәдениетіндегі архитектура мен өнердің дамуы.

Қазақ халқының этногенезі. Қазақ халқының этникалық тарихының кезеңдері. Қазақ этносының құрылу процесінің негізгі концепциясы: «миграциялық этногенез», «автохтонды пайда болу», «монғол дәуіріне дейінгі этногенез», «өзбек кезеңіндегі этногенез», «XVI-XVII ғғ. кезеңіндегі қазақ этногенезінің қалыптасуының аяқталуы». «Қазақ» термині: этимологиясы мен семантикасы.

Қазақ мемлекеттілігі құрылымының кезеңдері. Қазақ хандығы мәселесінің тарихнамасы мен деректері. Жазба деректерді тілдік және әулеттік классификациялау. Негізгі жазба деректерге сипаттама. Ауызша дерек және оның мәліметтері. XIXғ. ортасы және қазіргі таңға дейінгі тарихи әдебиеттердегі Қазақ хандығының құрылуына қатысты негізгі көзқарастар. Қазақ хандығының құрылуындағы этникалық, саяси, мәдени-рухани және тарихи алғышарттар.

Қазақ хандығының саяси тарихы (XV-XVIII ғғ.). XV ғ. үшінші жартысындағы Қазақ хандығының нығаюы. Қазақ хандығының Сырдария аймағындағы экономикалық, саяси және стратегиялық жағдайы. Қазақ хандығының Сырдария аймағындағы үшін күрестерінің кезеңдері мен қорытындылары. Жетісу аймағындағы қазақ хандығының

билігі. Тәуке хан (1652-1715) тұсындағы хандықтың нығаюы. «Жеты-Жарғы» заңдар жинағы. XV – XVIII ғ. бірінші жартысындағы дәстүрлі қазақ қоғамы.

ҰСЫНЫЛАТЫН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Негізгі:

1. Қазақстан тарихы Көне заманнан бүгінге дейін. 4 томдық 1 т. А-2013. 2
2. Қазақстан тарихы Очерктер, А-2013. 413 б.
3. Жолдасбайұлы С. Ежелгі және орта ғасырдағы Қазақстан. А-2015. 3-9 б.

2. Қосымша:

4. Назарбаев Н.Ә. Тарих толқынында. – Алматы: Атамұра, 1999
5. Кан Г.В. История Казахстана: Учебное пособие для вузов. – Алматы, 2005.
6. Ұлы Дала тарихы: учебное пособие /Кан Г.В., Тугжанов Е.Л. – Астана: Zhasyl Orda, 2015. – 328 стр.

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЖАҢА ЖӘНЕ ҚАЗІРГІ ЗАМАН ТАРИХЫ

XVI-XVII ғғ. Қазақстан халықаралық қатынастар жүйесінде. Орталық Азиядағы геосаяси жағдай: ойраттар қысымы, әскери-қазақтық отарлау, Цинь империясының жаулаушылық әрекеті, Аштрахан әулетінің Орта Азияда билікке келуі.

XIV-XVIII ғғ. қазақ мәдениеті. Дәстүрлі ауызша тарих. Күңгізбе, космологиялық түсінік. Киімі мен дәстүрлері. Жазбаша ескерткіштер. Мухаммед Хайдар Дулати, Қадырали Жалаири шығармалары. Көшпелі қазақтардың музыка мәдениеті байлықтары. Материалдық мәдениет. Ұлттық киім ерекшеліктері, қазақтардың қару-жарақтары. Қолөнері мен үй шаруашылығы. Кейінгі ортағасырлық қала мәдениеті.

XVIII ғ бірінші жартысындағы қазақ жүздерінің сыртқы саяси жағдайы. XVIII ғ бірінші жартысындағы қазақ-орыс елшілік байланыстары. Жонғар басқыншылығына қарсы қазақ халқының азаттық күресі. Қазақ-башқұрт, қазақ-қалмақ қарым-қатынастарының күрделенуі. Ресей протекторатын қабылдаудың алғышарттары.

Қазақстан Ресей құрамында (XVIII ғ. 30-50жж. – XX ғ басы). Қазақстанның Ресей империясына қосылу үрдісінің маңызы мен кезеңдері. XVIII ғ. 30-50жж. Ресей империясының Қазақстандағы саясаты. Шекаралық аймақтағы әскери-қазақ отаршылдығы. XIX ғ. 20-40жж. Ресей империясының Қазақстанда жүргізген әкімшілік реформалары. Қазақстанда хандық биліктің жойылуы. XIX ғ. екінші жартысындағы Қазақстандағы патшалықтың әкімшілік реформалары. Жетісу және Сырдария облыстарын басқару туралы «Уақытша Ереже» (1867) мен Орынбор және Батыс - Сібір генерал-губернаторлығын басқару туралы «Уақытша Ереже» (1868). Қазақ даласында Ресей отаршылдық билігінің күшейюі. 1886 жылғы Түркістан өлкесін басқару туралы ереже. Әкімшілік құрылымның ерекшеліктері. 1891 жылғы Дала облыстарын басқару туралы ереже.

XVIII- XX ғасырлардағы қазақ халқының ұлт-азаттық қозғалысы. Кіші жүздегі Сырым Датұлы бастаған ұлт-азаттық қозғалыс (1783-1797жж.). Бөкей хандығындағы Исатай Тайманұлы бастауымен болған халық көтерілісі (1836-1838жж.). Сұлтандар Қасым Абылайханұлы мен Саржан Қасымұлы бастаған қозғалыс. 1837-1847жж. Кенесары Қасымұлы бастаған көтеріліс: қозғаушы күштер, барысы, негізгі кезеңдері мен жеңілу себебі. Мемлекеттілікті қалыптастыру жолындағы күрес. Қазақ сұлтандары және олардың көтерілістерге қатынасы. Жанқожа Нұрмұхамедұлы мен Есет Көтібарұлы бастаған көтерілістер. 1916 жылғы Қазақстан мен Орта Азиядағы ұлт-азаттық көтеріліс.

XVIII- XIX ғасырлардағы Қазақстан мәдениеті. Ауыз әдебиеті және онда халық бұқарасы азаттық күресі көріністерінің бейнеленуі. Қазақ халқының ән-күй мәдениеті. Қазақ ағартушылары (Ш.Уалиханов, Ы.Алтынсарин, Абай Құнабаев). Қазақстанды Ресей зерттеушілерінің зерттеуі.

1917 ж Ресейдегі үш революция тұсындағы Қазақстан. Жаңа заман тұсындағы ұлттық мемлекеттілік пен ұлттық идеяның дамуы. XVIII ғ - XX ғ басындағы қазақ халығының ұлттық сезімінің өсуі. Ресейлік империя мұсылмандарының реформаторлық

қозғалысы. Қазақстандағы жәдидтік мектептер мен медреселер. Қазақ элитасының өкілдерінің жалпыресейлік мұсылман съездеріне қатысуы (1905-1907жж.). Қазақтардың I-II Мемлекеттік Дума қызметіне қатысуы. Мемлекеттік Думаның Мұсылмандық фракциясы. Қазақ саяси, зияткерлік, рухани элиталары. «Қазақ» газеті мен «Айкап» журналының қазақ халқының ұлттық сезімін, парламенттік идея мен ұлттық автономияны қалыптастырудағы ролі мен маңызы.

Социализмнің тоталитарлық жүйесі кезеңіндегі Қазақстан. Қазақстандағы «Әскери коммунизм саясаты» (1918-1921 наурыз). Өлкедегі Кеңес мемлекетінің құрылысы. ЖЭС тұсындағы Қазақстан. «Кіші қазан» саясаты және қазақ ауылдарын күшпен кеңестендіру. Ауыл шаруашылығын ұжымдастыру - Қазақстан шаруашылығының трагедиясы. Қазақстандағы индустриализация: сипаты, екіпіндері, қорытындысы. Кеңестік мәдени модернизация. Қазақстанның 1920 жылдың соңы мен 1930 жылдардағы қоғамдық-саяси және әлеуметтік - демографиялық дамуы.

Қазақстан Ұлы Отан соғысы кезеңінде (1941-1945жж.) және соғыстан кейінгі жылдар (1941-1945 жж.). Фашистік Германия жоспарларындағы Қазақстан. Қазақстандықтардың майданға жұмылдырылуы. Неміс-фашист әскерлерін қиратудағы қазақстандықтардың жауынгерлік ерліктері. Өлке экономикасын соғыс жағдайына бейімдеп қайта құру. Қуғындалған халықтардың Қазақстанындағы тағдыры. Соғыстың ауыр әлеуметтік-экономикалық және демографиялық зардаптары (1941-1945жж.). Бейбітшілік жолындағы қайта құру. 1946-1950жж. Қазақстандағы халық шаруашылығының бесжылдық даму жоспары. Мемлекеттің милитаризациялануы. Қазақстанның КСРО әскери-өнеркәсіптік кешенінің ең ірі буынына айналуы. Одақтас Республика құқығының орталық диктаты және декларативті сипатының сақталуы.

Қазақстан «Хрущевтік декада» жылдарында. СОКП XX съезді (1956ж.) және жеке басқа табынуды жою. Ауыл шаруашылығын реформалау курсы. (1953ж.қыркүйек). Қоғамдық-саяси өмірде либерализацияның басталуы. Экономиканы басқарудағы өзгертулер. Тың және тыңайған жерлерді игеру (1954) және оның салдарлары. Өнеркәсіп және көліктің дамуы. Қала негіздеуші өндірістер және жаңа қалалардың қалыптасуы. «Байқоңыр» космодромының салынуы. Миграциялық ағындардың КСРО-ның еуропалық бір бөлігінен Қазақстанға күшейуі.

Кеңестік экономикалық және әлеуметтік-саяси жүйе дағдарысының кезеңіндегі Қазақстан (1964-1985 жж.). Дамыған социализм дәуіріндегі идеологиялық прессингтің салыстырмалы әлсіреуі, кеңес нәсілдерінің ұлттық сезімінің оянуы. Қазақстан Компартиясы ОК-нің I-хатшысы Дінмұхаммед Қонаев. Кеңестік ғылым, білім, мәдениет және өнердің саласындағы кеңестік Қазақстанның жетістіктері және позитивті тенденциялары. Қазақ жазушыларының, ақын-күйшілерінің жаңа ұрпағының өнері. Әкімшіл-әміршіл жүйе қайшылықтарының күрделенуі. Орталықтандырылған экономика және оның дамуының экстенсивті сипатының сақталуы. Одақтық халық шаруашылық кешенінде Қазақстан рөлінің өсуі. Халықтың әлеуметтік және демографиялық құрылымындағы өзгеріс. Экологиялық мәселелер, ұлттық сұрақтың күрделенуі.

Қазақстандағы «Қайта құру» саясаты (1985-1991жж.) «Қайта құрудың» негізгі кезеңдері және оның сипаты. «Қайта құрудың» негізгі кезеңдері және оның сипаты. Реформалаудағы әкімшілік-әміршіл жүйенің қабілетсіздігі: жүйелік дағдарыстың күрделенуі. Бейресми біріктірулердің құрылуы: экологиялық және ұлттық-мәдени қозғалыстардан қоғамдық-саяси біріктірулерге дейін. КСРО-ның күйреуі жүйелік дағдарыстың күрделенуі қарсаңында. Кеңестік экономикалық және әлеуметтік-саяси даму үлгілерінің бейшаралығы және халықтардың өз тағдырын өзі шешуі. 1986 жылғы Алматыдағы Желтоқсан оқиғасы.

Қазақстан тәуелсіздік жолында. Саяси партиялар мен қозғалыстардың құрылуы. Қазақ КСР Мемлекеттік егемендігі туралы Декларация және оның мәні (1990ж.). Республикадағы Президент орнының мекемесі. Қазақстанның Тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Назарбаев. Президент Н.А.Назарбаевтың Семей сынау ядролық полигонын

жабу туралы Жарлығы және оның мәні (1991 жыл). Қоғамдағы демократиялық тенденциялардың күшеюі.

Қазақстан Тәуелсіздігін жариялауы. Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығының құрылуы (ТМД), ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаевтың ынтымақтастық әрекеттері. Қазақстандағы алғашқы бүкілхалықтық Президент сайлауы. Қазақ КСР атауының Қазақстан Республикасына өзгеруі. Қазақстан республикасының мемлекеттік тәуелсіздігі туралы конституциялық заң (1991). Әлемдік қауымдастықта Қазақстан тәуелсіздігінің мойындалуы және оның БҰҰ-на қабылдануы. Тәуелсіздік бұл ұлттық және мемлекеттік құрылымның факторы ретінде.

Қалыптасқан Қазақстан тарихы. Мемлекеттің ішкі және сыртқы саясатының қалыптасуы. Экономиканы реформалаудың басымдылықтары мен перспективалары. Индустриалды-экономикалық дамудағы мемлекеттік бағдарлама, оның іске асырылуының алғашқы жетістіктері. Қазақстан Республикасының қоғамдық-саяси өмірінің демократизациялануы және жаңғыруы. Батыс-Шығыс мәдениетаралық және өркениетаралық даму диалогіндегі Қазақстанның үлесі. Әлемдік кәуіп пен халықаралық терроризмге қарсы өзара сенімділікті, діндердің диалогін күшейті әрекеттері. ҚР Президенті. «Қазақстан-2050» стратегиясы – қалыптасқан Қазақстан мемлекетінің мәселелері туралы.

ҰСЫНЫЛАТЫН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

Негізгі:

1. Назарбаев Н. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. – Астана, 2017
2. Қазақстан тарихы. 5 томдық. 1-5-томдар. – Алматы., 1996, 1997, 2000, 2010.
3. Қазақстан (Қазақ елі) тарихы. – 4 кітаптан тұратын оқулық. Тәуелсіз Қазақстан: алғышарттары және қалыптасуы. 4 кітап/ Т.Омарбеков, Б.С.Сайлан, А.Ш.Алтаев және т.б.. – Алматы, Қазақ университеті, 2016. – 264 с.
4. Алан Барнард Антропология тарихы мен теориясы [оқулық] / А. Барнард; ауд. Ж. Жұманова, 2018. - 240 б.
5. Шваб К. Төртінші индустриялық революция [монография] / К. Шваб ; ауд.: Н. Б. Ақыш, Л. Ә. Бимендиева, К. І. Матыжанов, 2018. - 198 б.

2. Қосымша:

6. Назарбаев Н.Ә. Тарих толқынында. – Алматы: Атамұра, 1999
7. Кан Г.В. История Казахстана: Учебное пособие для вузов. – Алматы, 2005.
8. Ұлы Дала тарихы: учебное пособие /Кан Г.В., Тугжанов Е.Л. – Астана: Zhasyl Orda, 2015. – 328 стр.

ГЕОГРАФИЯНЫ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ

1. Кіріспе. Ғылым ретіндегі география және экологияны оқыту әдістемесі. География және экологияны оқыту әдістемесінің проблемалары. Ғылымның басқа географиялық және экологиялық ғылымдармен, дидактикамен, психологиямен байланысы. Оқыту әдістемесінің зерттеу логикасы және әдістері.

№2 Мектептегі географияны оқыту мақсаттары. Мектептегі экологияны оқыту мақсаттары. Мектептегі география және экология білімінің құрылымы мен мазмұны. География және экологияны оқыту мақсаты. Мектептегі география және экология пәнінің мазмұны. Мектеп бағдарламасының сипаттамасы.

№3 География және экология пәндерін оқыту әдістері мен тәсілдері. Оқыту әдістерінің жіктелуі. Түсіндіріп суреттеу, репродуктивті, проблемалық сипаттама, ізденіс және зерттеу түрлері. (картографиялық, статистикалық, көрнекі, әдеби т.б.).

№4 География және экологиялық білімдер мен біліктердің қалыптасуы. Географиялық және экологиялық түсініктер. Себеп-салдар байланыстарын зерттеу. Географиялық заңдылықтар туралы білімдердің қалыптасуы. Географиялық және экологиялық біліктер.

№ 5 География және экология пәнін оқытудағы көрнекі және техникалық құралдар. Карта, сызбалы көрнекілік әдістер. Географиялық картамен жұмыс, сызбалы-көрнекілік әдістер, техникалық құрал жабдықтармен жұмыс. География және экология оқулығын пайдалану.

№ 6 Оқу-тәрбие жұмыстарын ұйымдастыру формалары. География және экология сабағын ұйымдастыру. Сабақ түрлері: аралас сабақ жаңа тақырыпты өту, дәрістік, семинарлық сабақ т.б. оқушылардың өздік жұмысы.

№7 География және экология сабағында сыныптан тыс жұмыстар. 1) Ауызша әдіс (вербальды), лекция, әңгіме, баяндама. 2) Практикалық әдіс. 3) Бақылау әдісі. 4) Тәжірибелік-эксперименттік әдіс. 5) Конструкциялар мен модельдеу. 6) Географиялық нысандар үлгісі. 7) Экскурсиялық әдіс. 8) Картографиялық әдіс. 9) Үйірме, секция, географиялық қоғам, конференция, апталық т.б.

№8 Құрлықтар және мұхиттар география оқытудың негізгі әдістемелері. Құрлықтар және мұхиттар география курсы. Құрлық географиясын оқыту мақсаты. Курстың оқыту мақсаты мен құрылымы. Курсты өткенде білім мен біліктіліктің қалыптасуы. Жалпы заңдылықтарды зерттеу.

№9 Физикалық географияны оқытудың негізгі әдістемелері. Физикалық географияны мектеп курсында оқыту әдістері. ТТК материктер мен мұхиттар ірі облыстары. Жер бедері, климаттық белдеулер, табиғат зоналары. Сонымен қатар Қазақстанның және туған өлкеміздің табиғатын зерттеу. Қазақстанның физикалық география курсы. Қазақстанның физикалық географиясын оқыту мақсаты. Курстың оқыту құрылымы мен маңызы. Жеке тарауларды өткенде білім біліктіліктің қалыптасуы. Табиғи кешендер туралы білімдердің қалыптасуы.

№10 Экономикалық-әлеуметтік географияны оқытудың негізгі әдістемелері. Экология және табиғаттану оқытудың негізгі әдістемелері. Экономикалық география курсындағы табиғи жағдайлар мен табиғи ресурстардың экономикалық бағасының әдістері мен мазмұны. Қазақстан, ТМД елдері, дүние жүзінің экономикалық географиясын оқытуда статистикалық, деректер, кесте, диаграмма, сызба нұсқаларды қолдану. Қазақстанның экономикалық және әлеуметтік география курсы. Курстың оқыту мақсаты. Құрылымы мен мазмұны. Жеке тарау және жалпы курсты зерттеу кезінде білімдер мен біліктіліктердің қалыптасуы.

№11 Шет елдер экономикалық және әлеуметтік география оқытудың негізгі әдістемелері. Шет елдер экономикалық және әлеуметтік география курсы. Курстың оқыту мақсаты, құрылымы мен мазмұны. Жеке тарау және жалпы курсты зерттеу кезінде білім мен біліктіліктің қалыптасуы.

№12 Экология пәні бойынша факультатив сабағы. География пәні бойынша факультатив сабағы. Экология пәні бойынша оқу экскурсиялары. География пәні бойынша оқу экскурсиялары Факультатив курстың мақсаты мен мазмұны. Оқыту әдістемесі мен ұйымдастыру түрі. География және экология пәндері бойынша оқу экскурсиялары, олардың оқытудағы маңызы. Экскурсияны ұйымдастыру.

ҰСЫНЫЛАТЫН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Негізгі:

1. Е.А.Токпанов, О.Б.Мазбаев, Т.О.Увалиев, Б.Қ.Асубаев. Географияны оқыту әдістемесі: оқулық. - Алматы: «Эверо», 2015.
2. Ә. С. Ақашева, К. Ж. Дүйсебаева, Г. Н. Нүсіпова. География мен экологияны оқыту әдістемесі: оқу әдістемелік құрал. - Қарағанды: Ақ Нұр, 2012.
3. Географиялық білім беру жүйесіндегі жаңа инновациялық технологиялар. Е.А.Токпанов. - Алматы: Эверо, 2019.

2. Қосымша:

1. Жаратылыстану-математикалық бағыттағы пәндер бойынша педагог кадрларды даярлайтын жоғары оқу орындарының профессор-оқытушылар құрамының біліктілігін

арттыру курсының білім беру бағдарламасы оқытушыға арналған нұсқаулық. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығының Ғылыми-әдістемелік кеңесі ұсынған © «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2018

2. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ кіріктірілген білім беру бағдарламасы. География. Негізгі орта білім беру деңгейінің 7-10 сыныптарына арналған оқу бағдарламасы Астана, 2014 ж.

ТАРИХТЫ ОҚИТУ ӘДИСТЕМЕСІ

1- Бөлім

Тарихты оқыту әдістемесі, даму ерекшеліктері. Оқушылардың Қазақстан тарихы пәніндегі танымдық қабілетін дамытуда және білімін сыныптан тыс жұмыстың ролі. Пән бойынша сыныптан тыс жұмыстың мазмұны, түрі және әдістері. Кейбір оқушылардың тапсырманы орындаудағы жекелеген өздік жұмыстары.

Тарихты оқыту әдістемесі - мектептегі тарих курсышының мазмұлын, мақсатын, оқыту құралдарын, әдістері мен тәсілдерін анықтайтын ғылыми педагогикалық пән. Педагогикалық пәндер жүйесіндегі тарихты оқыту методикасының орны. Тарихты оқытудың методикалық жүйесінің пайда болуы. Әдістеменің ғылым ретінде қалыптасуын анықтайтын факторлар. Тарихты оқыту әдістемесінің тарихи және саяси - әлеуметтік пәндермен байланысы. Тарихты оқытудың зерттеу әдістері. Мектеп оқушыларын оқыту және тәрбиелеу процесіндегі тарихи пәндердің ролі. Қазақстан Республикасы мектептеріндегі тарихтан білім берудің қазіргі құрылымы.

2.Тарихты оқыту әдістемесінің жоспарлары мен бағдарламалары.

Мемлекеттік стандарт. Бағдарлама жасаудың концентратты принципі.

Хронологиялық принцип. Негізгі базалық компонент. Білімділік компоненті. Мазмұндылық компоненті. Жас ерекшеліктерінің есебі. Тарихты оқыту түрлілігі. 5-9 сыныптардың және 10-11 сыныптардың оқу бағдарламалары.

Тарихты оқытудың тәсілдері

1. Тарихты оқытуда белсенді және инновациялық әдістерді қолдану.

Тарихты оқытудағы белсенді әдістің бірі - ойын сабақ. Ойын сабақтың жоғарғы танымдық потенциялы, ойын сабақ жариялылығы. Іскерлік ойындар, тарихи шайқастар, театрлік қойылымдар мен байқаулар.

Тарихи білім мен фактылер. Оның Қазақстан тарихын оқытудағы ролі. Қазақстан тарихын оқыту процесінде тарихи ұғымдарды қалыптастыру. Тарихи процесс заңдылықтарын түсінуді қалыптастыру. Қазақстан тарихын оқыту әдістері. Қазақстан тарихын оқыту әдістері мен олардың өзара байланысы. Отандық тарихты оқыту әдісінің екі жағы: оқу материалын ауызша оқыту және оқыту танымдық қызметінің нұсқалары. Қазақстан тарихын оқыту процесстерінің түрлері: пәндік, бейнелеу және схемалық көрнекілік. Қазақстан тарихын оқыту түрлері. Әдіскерлік түрлердің топтары, олардың сипаттамасы.

Қазақстан тарихын оқытудағы ауызша мазмұндау. Ауызша мазмұндама мен оның сипаттары. Қазақстан тарихын оқытудық мәселелері. Қазақстан тарихы сабағында танымдық мақсаттарды орындау талаптары:

1. Кино-фото құжаттарын, кезендік баспа материалдарын пайдалану. Баспадағы тарихи мәліметтермен жұмыс әдістері. Баспа мәтіндері. Қазақстан тарихы сабағында оларды пайдалану әдістері. Қазақстан тарихы пәні бойынша көрнекі құралдарды классификациялау (топтастыру) пәндік көрнекілік, (бейнелеу) суретті көрнекілік, шартты-графикалық (схемалық) көрнекілік. Қолдан көрнекілік жасау. Қазақстан тарихын оқытудың аудиовизуалдық құралы. Қазақстан тарихы пәні сабағында оларды қолдану әдістері. Тарихи -өлкетану материалдарын оқытуда көрнекіліктің ролі.

2.Қазіргі таңдағы Қазақстан тарихы сабағы.

Қазақстан тарихы сабағын мектепте оқытудағы ұйымдастырудың түрі. Қазақстан тарихы сабағына қойылатын талаптар. Ұғымдардың арақатынасы: сабақты ұйымдастыру жайы,

сабақты ұйымдастыру ережесі, Қазақстан тарихы пәні сабағына қойылатын талаптар. Қазақстан тарихын оқытудың дидактикалық принциптері. Қазақстан тарихы сабағының типтері. Сабақ жоспарын құру әдістері. Қазақстан тарихын оқытудың дәстүрлі емес түрлері. Сайыс - сабақ, саяхат - сабақ, сабақтың түрлері. Оқыту процесінде ойын сабақтарды жүзеге асыру технологиясы. Педагогтың және оқушылардың іскерлік алгоритмі.

Сабақты өткізудің жаңа формаларының мазмұны, құрылымы, ұйымдастырылуы, іске асырылуы. Тарихты оқытуда ойын сабақ өткізу мектеп оқушыларының білімін көтеру әдісі.

3. Тарихты оқытуда көрнекілік құралдарын пайдалану.

Тарихты көрнекілік құралдармен оқытудың функциясы мен мәні. Тарих сабақтарында оқу картинасымен жұмыс істеу тәсілдері. Тарих оқулықтарындағы иллюстрациямен жұмыс істеу тәсілдері. Тарихты оқытудағы шартты көрнекілік. Пәндік көрнекілік және оның танымдық құндылығы. Қолданбалы көрнекілік және оның эстетикалық құндылығы. Шартты-графикалық құндылық және оқушылардың ойлау қабілетін жетілдірудегі шартты белгілердің маңызы. Тарихта оқу картиналарының жіктелуі. Картамен жұмыс. Тарихи карта-оқушылардың тарихи процестер байланыстарын ұғынудағы қажет әрі маңызды көрнекілік идеал. "Картаны оқу" шеберлігі, картамен жұмыс істеу методикасы. Шартты белгілер, символдар және шартты тыныс белгілер.

4. Тарихты оқытуда көрнекті құралдарды және компьютерлік техниканы пайдалану.

Тарихты оқытудағы көрнекті құралдардың ролі мен мәні. Шығармашылық ойлау қабілетін реттеу үшін оқытудағы техникалық құралдарды пайдалану тәртібі. Оқушылардың тарихи білім алуындағы компьютердің ролі. Тарих пәні бойынша компьютерлік бағдарламалар қарастыру. Оқушыларға тарихи мағлұматтарды жүйелеу және оны тиімді меңгеруге көмек беру. Тарихи процестер альтернативасы проблемасына деген қызығушылықтың артуына байланысты әлеуметтік процестерді модельдеу. Мұғалімнің сабақта көтерген мәселелерге қатысты мағлұмат беру. Бағдарламалық материалды меңгеру қарқыны мен әдістерін оқушының өз еркімен таңдауына мүмкіндік беру.

5. Тарих сабақтарында тарихи мәліметтер мен құжаттарды пайдалану.

Тарихты оқытудағы құжаттардың ролі мен мәні. Тарихта оқытуда қолданылатын құжаттық-материалдық негізгі түрлері. Оқушылардың тарихи құжаттармен жұмыс істеу тәсілдері. Құжаттық материалдың жіктелуі. Актілік құжаттар, баяндаушы - сипаттаушы құжаттар, көркем сөз естеліктері. Тарихи құжаттар мен мәліметтерді зерттеу әдісі. Мәліметті конспектілеу. Тарихи мәліметтердің сипаты: авторы, уақыты, жанры, негізгі идеялары, тақырыптары мен көркемдік ерекшеліктерін анықтау. Тарихи мәліметтермен, құжаттармен жұмыс істеу оқушылардың зерттеушілік дағдысын қалыптастыру, ойлау қабілетін жетілдіру.

6. Тарихты оқыту жұмыстарын ұйымдастыру формалары

Сабақ - оқушы мен мұғалім іскерлігінің, методикалық тәсілдердің, мазмұнының жиынтығы, оқыту жұмысын ұйымдастырудың негізгі формасы, Тарихи тақырыптың мазмұны, бөлімі, курс жүйесіндегі сабақтың орыны.

Сабақ - Қазіргі тарих сабағына қойылатын талаптар. Тарих бойынша сабақ түрін таңдауға шартты түрде өткізілетін сабақ түрлері мен факторлар. Оқыту процесінде барлық сыныптарды қамтитын, жан - жақты сабақты өткізу ерекшеліктері. Мұғалім баяндаған жаңа материалды түсіну сабақтары. Дағды мен шеберлікті қалыптастыру білімділікті тексеру сабақтары. Жалпылама немесе қайталама- жалпылау сабақтары. Білімділік пен шеберлікті тексеру сабақтары. Семинар сабақтар. Ықпалдастық сабақтар. Тарих сабағының дидактикалық жабдықтары. Тарих сабағына мұғалімнің дайындалуы. Тақырыптық сабақты жоспарлау. Сабақтың жұмыс жоспары мен оның негізгі компоненттері. Сабақты бағалау критериясы. Тарихты сабақтан тыс оқытуды ұйымдастыру формалары- факультативтер, тарихи үйірмелер, тарихи олимпиадалар "КӨО" (кеңілді өнертапқыштар отауы), конференциялар, пікірсайыстар. Жоғарғы сыныптардағы семинарлық және практикалық сабақтар. Оқу саяхаттары, кенестері, сынақтар.

7. Тарих сабағы, оны дайындау және өткізу

Тарихты оқыту әдістері туралы ұғым. Тарихты оқыту әдістерінің жіктелісіне деген түрлі көзқарастар. Оқыту әдістерін таңдау критеріі. Оқытудың "әдісі" мен "тәсілдер" ұғымдарының қатынастылығы. Тарихты оқыту процесіндегі әдістер мен тәсілдердің танымдық, тәрбиелік, дамытушылық ролі. Ауызша материал ролі: әңгіме, образды, сюжетті әңгімелеу, картиналық және аналитикалық сипаттау, түсіндіру, талдау.

8. Ежелгі дүние тарихы курсының мазмұны. Оның хронологиялық шеңбері, кезеңдері. Курс құрылымы. Антикалық және ежелгі дүние тарихы курсының негізгі ұғымдары мен жетекші идеялары. Оқыту материалдарын таңдау критеріі. Оқулықтың кернекілік және деректік материалын пайдалану. Алғашқы деректі қолдану. Эгей әлемінің пайда болуы мен құрылуы, крит, трон және микен мәдениетінің гүлдену кезеңі, полистер әлемі мен оның күйреуі, эллиндік дәуірдегі Жерорта теңізі. Ұлы Рим державасының қалыптасуы, Рим республикасының дағдырысы мен құлауы, принципат дәуіріндегі императорлық Рим, III-ші ғасыр дағдарысы мен доминат кезеңі. Классикалық Рим құқықтары. Императорлық Рим архитектурасы. Тәрбиелеу мақсаттарында ежелгі Рим кейіпкерлерін үлгі ретінде пайдалану. Ішкі пәндік және пәнаралық байланыстар. Антикалық және Ежелгі дүние тарихы курсының тақырыптары мен бөлімдерінің құрылымындағы жалпылау сабақтарының орны.

9. Орта ғасырлар тарихын оқыту ерешеліктері.

Орта ғасырлар тарихын мектеп курсының мазмұны, хронологиялық шеңбері мен кезеңдері. Қоғамның даму заңдылықтарын ашуға қолайлы курстың негізгі ұғымдары мен жетекші идеялары. Азия және Африка, Америка, Еуропа елдерінің ортағасырлық тарихындағы негізгі оқиғалар мен процестерге дәйекті сипаттама. Ерте орта ғасыр, орта ғасырлық гүлдену кезеңі. Орталықтанған мемлекеттердің пайда болуы. Орталық Еуропадағы феодалдық күйреу. Батыс Еуропа мәдениеті. Ұлы географиялық ашулар және отарлық шапқыншылық. Еуропа елдерінің кейінгі ортағасыр тарихы. Еуропа елдерінің экономикалық, әлеуметтік және мәдени дамуындағы түбегейлі өзгерістер, ерте капиталистік қатынастардың пайда болуы. Англия, Германия, Франция мемлекеттік құрылымындағы түбегейлі өзгерістер. Реформация, контрреформация, қайта өрлеу сияқты жалпы еуропалық процестер. Еуропалық және Азиялық аймақтардағы экономикалық және саяси дамуға географиялық және климаттық ерешеліктердің ықпалы. Тарих сабақтарында және үй тапсырмасын орындауда оқулық материалдарын пайдалану. Тұрмыс, салт-дәстүр, дін, мәдениет, тарихи қайраткер тұлғаларды зерттеуде қосымша материалдарға көңіл аудару.

10. Қазақстан тарихын оқыту әдістемесі.

Қазақстан тарихын оқыту әдістемесі және олардың байланысы. Тарихты оқытудың екі түрлі әдістері ауызша және оқу материалын түсіндіру, әрі оқу (оқушылардың таным қызметі). Танымдық қызмет түрлері – варианттары. Әдістеме түрлері: көрнекілік әдісі, әңгімелесу және практикалық (тәжірибелік). Ой қызметі түрлерінің сипаттамасы: пәндік, бейнелеу, схемалық көрнекілік. Қазақстан тарихын оқытудағы әдістемелік тәсілдердің топтары және олардың сипаттамасы. Қазақстан тарихын оқытудың мәселелері. Қазақстан тарихы сабағындағы танымдық міндеттері. Қазақстан тарихы пәнің оқыту. Қазақстан тарихы оқулығының мәтіндерімен жұмыс істеу әдістемесі. Қазақстан тарихын оқытудың әдісі. Қазақстан тарихы көрнекілік құралдарды топтастыру. Көрнекіліктер, бейнелеу көрнекілік, шартты графикалық схемалық көрнекілік, өз қолымен жасалған көрнекілік, оқытудың аудиовизуальдық құралдары. Көрнекілікпен оқытудың тәсілдері. Оқушылардың танымдық қызмет тәсілдері. Мұғалімнің сабаққа дайындалу кезеңінде көрнекілік материалдарын, ғылыми деректерді іріктеп алуы. Тарихи өлкетану материалдарын оқытудағы көрнекілік ролі.

11. Қазақстан тарихын мектепте оқытудың қазіргі жүйесі.

Қазақстан тарихы мектеп ретінде. Мектеп Қазақстан тарихы курсының ғылыми негізіндегі құрылымы. Қазақстан мектептерінде білім берудің қазіргі жүйесі. Қазақстан тарихы курсының оқытудың құрылымы: әр курсты оқытуға бөлетін қазіргі жүйесі. Қазақстан тарихын оқытудың міндетті. Қазақстан тарихы курсының сипаттамасы. Курстардың хронологиялық қалыбы оны кезеңдерге бөлу. Қазақстан тарихы курсының құрылысы. Оқушылардың жас мелшеріне

сәйкес тарихи фактілердің жүйесі. Қазақстан тарихы курсының негізгі ұғымдармен дүниетанымдық идеялары. Қазақстан тарихы курсының ұлтаралық қатынастар мәдениетін игерту, адамгершілік және гуманистік мораль нормаларының мүмкіндіктері.

12. Жаңа және жаңаша тарихты оқытудың ерекшеліктері.

Негізгі идеялар мен түсініктер. Материал мазмұнын ашу әдістерінің ерекшеліктері. Курстың оқушыларды адамгершілік тәрбиелеудегі ерекшеліктері. Мектепте 8-9 және 10 сыныптардағы Қазақстан тарихы курсының құрылымы мен білімдік тәрбиелік мәні. Олардың сипаттамасы. Курстардың хронологиялық шеңбері, құрылымы және кезеңдерге бөлінуі. Оқушылардың жас ерекшеліктеріне қарай, тарихи фактілердің жүйесі. Курстардың негізгі ұғымдары мен әлемдік көзқарастарының идеясы. Қазақстан тарихы курсының оқушыларды, жастарды ұлт аралық қатынас мәдениетіне, азаматтану мен гуманистік мораль нормаларына тәрбиелеудегі мүмкіндіктері. Өлкетану материалдарын оқытудың әдіскерлік жүйесі.

ҰСЫНЫЛАТЫН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

Негізгі:

1. Қозғамбаева Г.Б. Тарихты оқыту әдістемесі: оқу құралы / құраст.: Г.Б. Қозғамбаева, Н.К. Алпысбаева. – Өңд., толықт. екінші бас. – Алматы: Қазақ университеті, 2016. – 260
2. Журсова А. «Тарихты оқыту әдістемесі» М.Өтемісов атындағы БҚУ орал 2012.
3. Студеникин М. Т. Методика преподавания истории в средней школе. - М., 2019.
4. Тұрғанбаева Б.А. Дамыта оқыту технологиялары. — Алматы, 2013.
5. Т.Т.Тұрлығұл. Мектепте Қазақстан тарихын оқытудың теориясы мен әдістемесі. Алматы, 2021.

2. Қосымша:

Нормативтік құжаттар

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы. А. 1999.
2. Қазақстан Республикасының Білім туралы заңы. А. 1999. А., А.2007
3. Қазақстан Республикасының 2011-2020 жж. дейінгі білім беруді дамыту мемлекеттік бағдарламасы. А.2011.
4. Мұғалімге арналған нұсқаулық: Екінші(негізгі) деңгей /Бакиров К.А., Намысова Г.А., Аушева И.У., Шаримова А.Г., Ғабдоллақызы Б., Байкенова Б.А -3-басылым. -Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығының баспасы, 2014.-292 б.
5. Мектептегі тәжірибе кезеңінде орындауға арналған тапсырмалар: Екінші(негізгі) деңгей /Бакиров К.А., Намысова Г.А., Аушева И.У., Шаримова А.Г., Ғабдоллақызы Б., Байкенова Б.А-3-басылым.-Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығының баспасы, 2014.-48 б.

3.3 Кешенді емтиханда пайдалануға рұқсат етілген әдебиеттер тізімі (бар болса)

3.4 Кешенді емтиханға дайындық бойынша білім алушыларға ұсыныстар

Қорытынды аттестаттауға жұмыс және жеке оқу жоспары мен жұмыс оқу бағдарламаларының талаптарына сәйкес білім беру процесін толық аяқтаған студенттер жіберіледі. Білім беру процесінің аяқталуының негізгі критерийі студенттердің жоғары білім беру мамандықтарының МЖМБС талаптарына сәйкес оқытудың теориялық курсы мен кәсіптік практиканың қажетті көлемін игеруі болып табылады.

Кешенді емтихан-бұл бір уақытта бірнеше байланысты пәндер бойынша білімді тексеру. Оның мақсаты-оқушылардың жақын ғылымдарды қаншалықты тұтас қабылдайтынын анықтау. Оған 3-тен аспайтын заттар кіреді.

Сынақтан бір ай бұрын билеттерге арналған сұрақтар мен тапсырмалардың тізімі жасалады. Әрине, студенттерге олардың толық мазмұны ашылмайды. Бірақ кешенді емтиханнан екі апта бұрын оларға зерттелген материалды қайталау үшін сұрақтар қойылады. Оқушыларға әр пән бойынша дайындыққа қатысты ұсыныстар оқу жоспарына сәйкес өткізілетін консультацияларда айтылады.

Емтиханды ауызша нысанда тапсыру кезінде үй-жайға бір мезгілде 5-тен аспайтын емтихан алушы жіберіледі. Алдымен жауап бергісі келетін студентке дайындық үшін 20-30 минут беріледі. Таңдалған билет бойынша жауап беру қиын болған жағдайда, оқушы басқасын шығаруға құқылы. Оған дайындық уақыты ұзартылады, бірақ емтихан бағасы бір ұпайға төмендейді. Жауап беру кезінде қателіктер жіберген студентке емтихан алушы қосымша немесе нақтылау сұрақтарын қоя алады. Кейде оқытушылар студенттерге Экологиялық кодексті қолдануға рұқсат береді. Бірақ ұялы телефонды және басқа ақпарат құралдарын өзіңізбен бірге алып жүрудің қажеті жоқ. Кешенді емтихан нәтижелері бойынша көптеген оқу орындарында бір жалпы баға қойылады. Ол оған енгізілген барлық пәндер бойынша бағалау болып саналады және тиісті ведомостарға енгізіледі. Жалпы, кешенді емтихан өткізу бірден бірнеше міндеттерді шешеді. Бір жағынан, бұл аралық аттестаттау сағаттарының санын шектеуге мүмкіндік береді, ал екінші жағынан, зерттелетін пәндерді қабылдаудың тұтастығын тексеруге мүмкіндік береді.

Оң бағаны арттыру мақсатында қорытынды емтиханды қайта тапсыруға және дипломдық жұмысты (жобаны) қорғауға жол берілмейді. "Қанағаттанарлықсыз" деген баға алған тұлғаларға қорытынды емтиханларды қайта тапсыруға және/немесе диплом жұмысын қайта қорғауға қорытынды аттестаттаудың осы кезеңінде рұқсат етілмейді.

3.5 Қорытынды емтихан тапсыру нәтижелерін бағалау критерийлері

Қорытынды емтихан нәтижелері білім алушылардың білімін бағалаудың балдық-рейтингтік әріптік жүйесі бойынша бағаланады. Емтихан өткізу кезінде қорытынды аттестаттаудың әрбір мүшесі емтихан парағын толтырады. Бұл парақта әр студенттің жауабының басталу және аяқталу уақыты, билет сұрақтарына және қосымша сұрақтарға жауаптардың дұрыстығы мен толықтығы көрсетілген. Сондай-ақ, емтихан алушылар қол қоятын баға қойылады. Емтихан билетінің әрбір сұрағы үшін 100 балдық шкала бойынша баға қойылады. 3 сұрақтан тұратын емтихан билеті кезінде қорытынды бағаны есептеу үшін әр жауап үшін бағаны қорытындылап, 3-ке бөлу керек.

Оқушылардың білімі, дағдылары мен дағдылары келесі жүйе бойынша бағаланады:

Бағалау			
Әріптік жүйе бойынша баға	Балдардың сандық баламасы	Пайыздық мазмұны	Дәстүрлі жүйе бойынша бағалау
A	4,0	95 – 100	Өте жақсы
A-	3,67	90 – 94	
B+	3,33	85 – 89	
B	3,0	80 – 84	Жақсы
B-	2,67	75 – 79	
C+	2,33	70 – 74	
C	2,0	65 – 69	Қанағаттанарлық
C-	1,67	60 – 64	
D+	1,33	55 – 59	
D	1,0	50 – 54	
FX	0,5	25 – 49	Қанағаттанарлықсыз
F	0	0-24	

Баллы	Бағалау критерийлері
A 95- 100	Тақырып, зерттелетін мәселе бойынша терең және толық білімді көрсету; қарастырылып отырған ұғымдардың, құбылыстар мен заңдылықтардың мәнін толық түсіну. Зерттелген материал негізінде толық және дұрыс жауап құра білу; Негізгі ережелерді бөліп көрсету, нақты мысалдармен, фактілермен жауапты өз бетінше қолдау; талдау жасау, қорытындыларды

		қорытындылау дербес дәлелденген. Пәнаралық (бұрын алған білімдерінің негізінде) және пәнішілік байланыстарды орната білу.
A-	90- 94	Мәселенің тұжырымдамасында қарастырылған мәселе нақты тұжырымдалған. Жауаптың мазмұны бағдарлама талаптарына сәйкес жеткілікті түрде толық баяндалған. Жауаптың мазмұны дәйекті түрде берілген. Маңызды нақты қателіктер жоқ. Қорытындылар сенімді және бай нақты материалға сүйенеді. Бірақ мәселе ұсынған тақырыптан тек 1-2 шамалы ауытқулар бар; 1-2 маңызды емес нақты қателіктер, сондай-ақ сәйкестік критерийлерінде көрсетілген талаптарды бұзатын басқа типтегі елеусіз қателіктер
B+	85- 89	Тақырып бойынша негізгі бағдарламалық материалды білу. Толық және дұрыс жауап; зерттелген материалды көбейту кезіндегі кішігірім қателіктер мен кемшіліктер, ғылыми терминдерді қолданудағы немесе тұжырымдар мен жалпылаудағы түсініктердің анықтамалары, дәлсіздіктер; материал белгілі бір логикалық ретпен баяндалады. Бірақ бұл ретте бір өрескел қателік немесе екіден көп емес кемшіліктер жіберіледі және студент оларды талап еткенде немесе оқытушының аздаған көмегі арқылы өз бетінше түзете алады; негізінен оқу материалын меңгерген; нақты мысалдармен жауапты растайды.
B	80- 84	Зерттелген материалдағы негізгі ережелерді өз бетінше бөліп көрсете білу; фактілер мен мысалдар негізінде жалпылау, қорытынды жасау, ішкі байланыстар орнату. Алған білімдерін тәжірибеде қолдану, ғылыми терминдерді қолдану. Бірақ анықтамалық әдебиеттермен, оқулықтармен, бастапқы дереккөздермен жұмыс істеу дағдысы жеткіліксіз (дұрыс бағдарланған, бірақ баяу жұмыс істейді). Презентацияда өрескел қателіктер жібереді.
B-	75- 79	Кейбір маңызды фактілер назардан тыс қалады, бірақ тұжырымдар дұрыс; фактілер әрқашан сәйкес келмейді және бөлік мәселеге қатысты емес; негізгі мәселе ерекшеленеді, бірақ әрқашан терең түсінілмейді; барлық сұрақтар сәтті бола бермейді; барлық карама-қайшылықтар ерекшеленбейді.
C+	70- 74	Жауапта тақырыптан айтарлықтай ауытқулар бар. Мәселеде қарастырылған мәселені талдау фрагментті, толық емес.
C	65- 69	Студент тек кейбір жағдайларда зерттелетін позицияның жалпы проблемалармен байланысын көрсетті; ұсынылған сұраққа жауап беру үшін маңызды негізгі ұғымдарды білу және оларды жауап беру процесінде қолдана білу.
C-	60- 64	Себеп-салдарлық байланыстардың ішінара бұзылуы; кішігірім логикалық дәлсіздіктер, бірқатар негізгі фактілердегі қателіктер және барлық дерлік мәліметтер; мәліметтер келтірілген, бірақ талданбаған; фактілер әрқашан пікірлерден бөлінбейді, бірақ студент олардың арасындағы айырмашылықты түсінеді.
D+	55- 59	Көптеген маңызды фактілер жоқ, қорытындылар жасалмайды; фактілер қарастырылып отырған мәселеге сәйкес келмейді, оларды салыстыру жоқ; негізгі мәселені бөлектей алмау (тіпті қате); көптеген нақты қателіктер бар. Студенттің жауабында талданатын мәселенің іргелі және іргелі мәселелермен байланысы туралы түсінік жоқ;
D	50- 54	Қойылған мәселелер шегінде бағдарламалық материалдың маңызды және негізгі бөлігін түсінбеу және білмеу, оларды нақты мәселелерді шешуге қолдану мүмкіндігі емес. Жауап беру кезінде өрескел қателіктер жіберілді, оны студент тіпті жетекші сұрақтардың көмегімен түзете алмайды.

Fx	25-49	Материалдың негізгі мазмұны игерілмеген немесе ашылмаған; қорытындылар мен жалпылаудың болмауы. Студенттің жауабындағы өрескел қателіктер.
F	1-24	Жауапты ұсыну процесінде тақырыптан және зерттелетін бағдарламадан айтарлықтай ауытқу. Жауап беруден бас тарту.

4. Мүгедектер мен денсаулық мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін қорытынды аттестаттауды өткізу ерекшеліктері

Мүгедектер қатарындағы білім алушылар үшін қорытынды аттестаттауды университет олардың психофизикалық даму ерекшеліктерін, олардың жеке мүмкіндіктері мен денсаулық жағдайын (бұдан әрі - жеке ерекшеліктері) ескере отырып жүргізеді.

Қорытынды аттестаттауды өткізу кезінде мынадай жалпы талаптардың сақталуы қамтамасыз етіледі: - егер бұл қорытынды аттестаттаудан өту кезінде білім алушылар үшін қиындықтар туғызбаса, денсаулық мүмкіндіктері шектеулі білім алушылармен бірлесіп, бір аудиторияда мүгедектер үшін қорытынды аттестаттауды өткізу;

- мүгедек білім алушыларға олардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, қажетті техникалық көмек көрсететін ассистенттің (ассистенттердің) аудиторияда болуы (жұмыс орнын алу, жүріп-тұру, тапсырманы оқу және ресімдеу, емтихан комиссиясының мүшелерімен қарым-қатынас жасау);

- мүгедек білім алушыларға қорытынды аттестаттаудан өту кезінде олардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, қажетті техникалық құралдарды пайдалану;

- мүгедек білім алушылардың аудиторияға, дәретханаға және басқа да үй-жайларға кедергісіз кіру мүмкіндігін, сондай-ақ олардың көрсетілген үй-жайларда болу мүмкіндігін қамтамасыз ету (пандустардың, тұтқалардың, кеңейтілген есік ойықтарының, лифттердің болуы, лифтілер болмаған кезде аудитория бірінші қабатта орналасуы, арнайы креслолар мен басқа да құрылғылардың болуы).

Қорытынды аттестаттауды өткізу мәселелері бойынша университеттің барлық жергілікті нормативтік актілері мүгедек білім алушылардың назарына олар үшін қолжетімді нысанда жеткізіледі. Мүгедек білім алушының жазбаша өтініші бойынша мүгедек білім алушының аттестаттау сынағын тапсыру ұзақтығы оны тапсырудың белгіленген ұзақтығына қатысты ұлғайтылуы мүмкін:

- жазбаша нысанда өткізілетін емтиханды тапсыру ұзақтығы-90 минуттан аспайды;

- білім алушыны ауызша өткізілетін қорытынды емтиханға жауапқа даярлау ұзақтығы-20 минуттан аспайды;

- бітіру біліктілік жұмысын қорғау кезінде білім алушының сөз сөйлеу ұзақтығы-15 минуттан аспайды.

Мүмкіндігі шектеулі білім алушылардың жеке ерекшеліктеріне байланысты Университет аттестаттау сынағын өткізу кезінде келесі талаптардың орындалуын қамтамасыз етеді:

соқырлар үшін:

- қорытынды аттестаттау сынағын тапсыруға арналған тапсырмалар мен өзге де материалдар бедерлі-нүктелі Брайль шрифтімен немесе соқырларға арналған мамандандырылған бағдарламалық қамтамасыз етуі бар компьютердің көмегімен қолжетімді электрондық құжат түрінде ресімделеді не ассистент оқиды;

- жазбаша тапсырмаларды білім алушылар қағазда Брайль рельефті нүктелі қаріппен немесе соқырларға арналған арнайы бағдарламалық жасақтамасы бар компьютерде орындайды немесе ассистентке нұсқау береді;

- қажет болған жағдайда білім алушыларға бедерлі-нүктелі Брайль шрифтімен жазуға арналған жазу керек-жарақтары мен қағаздар жиынтығы, соқырларға арналған арнайы бағдарламалық қамтамасыз етуі бар компьютер беріледі;

нашар көретіндер үшін:

- қорытынды аттестаттау сынағын тапсыру үшін тапсырмалар мен өзге де материалдар үлкейтілген қаріппен ресімделеді;

- кем дегенде 300 люкс жеке біркелкі жарықтандыру қамтамасыз етіледі;

- қажет болған жағдайда білім алушыларға үлкейту құрылғысы беріледі, білім алушыларда бар үлкейту құрылғыларын пайдалануға жол беріледі;

саңырау және нашар еститіндер үшін, сөйлеу қабілеті ауыр:

- ұжымдық пайдаланудағы дыбысты күшейтетін аппаратураның болуы қамтамасыз етіледі, қажет болған жағдайда білім алушыларға жеке пайдаланудағы дыбысты күшейтетін аппаратура беріледі;

- олардың қалауы бойынша қорытынды аттестаттау сынақтары жазбаша нысанда өткізіледі;

тірек-қимыл аппараты бұзылған адамдар үшін (жоғарғы аяқ-қолдардың қозғалыс функциялары ауыр бұзылған немесе жоғарғы аяқ-қолдары жоқ):

- жазбаша тапсырмаларды білім алушылар мамандандырылған бағдарламалық жасақтамасы бар компьютерде орындайды немесе ассистентке нұсқау береді;

- олардың қалауы бойынша қорытынды аттестаттау сынақтары ауызша нысанда өткізіледі.

Білім алушы мүгедек қорытынды аттестаттауды өткізу басталғанға дейін 3 айдан кешіктірмей оның психофизикалық даму ерекшеліктерін, жеке мүмкіндіктері мен денсаулық жағдайын көрсете отырып, қорытынды аттестациялық сынақтарды өткізу кезінде оған арнайы жағдайлар жасау қажеттілігі туралы жазбаша өтініш береді. Өтінішке білім алушының жеке ерекшеліктерінің бар екендігін растайтын құжаттар (университетте көрсетілген құжаттар болмаған жағдайда) қоса беріледі. Өтініште білім алушы ассистенттің қорытынды аттестаттау сынағына қатысу қажеттілігін (қажеттіліктің жоқтығын), белгіленген ұзақтыққа (әрбір қорытынды аттестаттау сынағы үшін) қатысты және қорытынды аттестаттау сынағын тапсыру ұзақтығын ұлғайту қажеттілігін (қажеттіліктің жоқтығын) көрсетеді.